

О. Ю. АНТИПЦЕВА, ст..викладач, Українська інженерно-педагогічна академія, Харків

ДЕРЖАВНЕ ЕКОНОМІЧНЕ СТИМУЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена теоретичним аспектам формування системи державного економічного стимулювання інноваційної діяльності в Україні та визначення напрямків його реформування в сучасних умовах як чинника збереження цілісності інституціонального забезпечення інноваційної діяльності та розвитку спеціальних інститутів даної сфери.

Статья посвящена теоретическим аспектам формирования системы государственного экономического стимулирования инновационной деятельности в Украине и определения направлений его реформирования в современных условиях как фактора сохранения целостности институционального обеспечения инновационной деятельности и развития специальных институтов данной сферы.

The article is devoted to the theoretical aspects of forming of the system of state economic stimulation of innovative activity in Ukraine and determination of directions of his reformation in modern terms as a factor of saving of integrity of the institutional providing of innovative activity and development of the special institutes of the given sphere.

Ключові слова: інноваційна діяльність, економічне стимулювання, інститут, інституціональна структура, конкурентні переваги.

Досягнення бажаних результатів економічних перетворень в Україні неможливо сьогодні без формування конкурентоспроможного національного інноваційного середовища. Це в свою чергу викликає необхідність відповідних умов розвитку системи державної підтримки, спрямованої на активізацію інноваційної діяльності, позитивних зсувів в модернізації економіки, створення механізмів партнерства і кооперації в означеній галузі, трансферу інноваційних продуктів та технологій. Слабке інституціональне забезпечення державної підтримки інноваційної сфери в країні та низький рівень мотивації суб'єктів економіки до реалізації нововведень значною мірою пояснюються недосконалістю нормативно – правової бази та механізму економічного стимулювання інноваційної діяльності реального сектора економіки, що визначає актуальність проблеми формування елементів інституціональної структури інноваційної діяльності в ході реформування державного економічного стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності.

У сучасній економічній літературі поняття економічного стимулювання

науково-технічної, інноваційної діяльності тлумачиться доволі неоднозначно, що зумовлено, в першу чергу, цілями і спрямованістю досліджень, які проводяться. Так, наприклад, Бляхман Л. С. підкреслює, що стимулювання науково – технічного прогресу зводиться до створення переваг у задоволенні економічних і соціальних інтересів організацій і підприємств, що розробляють, освоюють і впроваджують нововведення [1]. На думку Сунмоли Р. О., система економічного стимулювання НТП являє собою єдність двох підсистем – непрямого державного регулювання діяльності підприємств, з одного боку, і матеріального стимулювання внутрішньовиробничих підрозділів і окремих працівників, з іншого [5]. Схожої точки зору дотримується Матросова Л.М. при вивченні системи стимулювання інноваційної діяльності підприємств [3]. Гаман М. В., розглядаючи можливі різновиди механізмів стимулювання інновацій, указує, що за ознакою джерела походження стимулюючих впливів виділяють внутрішньосистемне (на підприємстві) і зовнішнє (державне) стимулювання. На думку автора, створення механізму стимулювання за межами підприємства викликано необхідністю реалізації державної науково-технічної політики. Спираючись на державні важелі впливу, даний механізм визначає умови функціонування підприємств конкретної галузі або виробників певних видів продукції, з урахуванням зацікавленості держави в їх розвитку [2]. Ряд авторів розглядають державне економічне стимулювання науково-технічної й інноваційної діяльності як систему податкових, амортизаційних, кредитних регуляторів, митних пільг, а також спеціальних патентних мит для індивідуальних винахідників, покликану забезпечити підтримку інноваційної сфери і сприяти нарощуванню науково-технічного потенціалу країни.

Ґрунтуючись на результатах проведеного аналізу, можна стверджувати, що в рамках більшості приведених формулювань основний акцент зроблено на розгляді структури системи економічного стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності, елементи якої у своїй сукупності повинні забезпечити пріоритетність реалізації інтересів суб'єктів економіки, що функціонують в даній сфері. Водночас, поза увагою більшості вчених залишається проблема вивчення державного економічного стимулювання інноваційної діяльності як чинника, що впливає на функціонування більшості спеціальних інститутів даної сфери та їх взаємодію.

Виходячи з вище висловленого, метою статті є розвиток системи економічного стимулювання інноваційної діяльності, як інструменту впливу на інституціональні фактори, що визначають її позитивну динаміку.

Методологічною основою дослідження служать закони діалектичної логіки, загальнонаукові методи наукової абстракції, порівняння, аналізу. В своїх розробках будемо виходити з того, що за суттю економічне стимулювання як найважливіша складова державної інноваційної політики – це система гарантованих державою нестійких конкурентних переваг, що надає суб'єктам господарювання тимчасове пріоритетне право на реалізацію власних економічних інтересів та спонукає їх до ініціативного узгодження цих конкуруючих інтересів із метою створення, освоєння, поширення і застосовування результатів науково-технічної та інноваційної діяльності, яка спрямована на формування і підтримку повноцінного попиту на них. Наявність позитивного ефекту від стимулюючих впливів держави можлива лише у випадку, якщо задекларовані у законодавчому порядку формальні преференції для суб'єктів економіки відповідають їх очікуванням та ресурсним можливостям, забезпечені ефективним механізмом практичної реалізації, є стабільними. За таких умов система державного економічного стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності буде сприяти трансформації короточасної зацікавленості суб'єкта економіки в здійсненні науково-технічних заходів у стійкий домінуючий інтерес до розробки і реалізації інновацій як засобу відтворення свого економічного стану і джерела формування конкурентних переваг найвищого порядку. В іншому випадку, отримання негативного досвіду суб'єктами економіки від реалізації науково-технічної та інноваційної діяльності внаслідок порушення державою взятих на себе зобов'язань, призведе у подальшому до формування негативних очікувань відносно доцільності здійснення діяльності у даній сфері і буде лише перешкоджати формуванню стандарту інноваційної поведінки, як неформального інституту, та спеціальних інститутів сфери інноваційної діяльності.

Зазначимо, що сьогодні сучасна нормативно-правова база у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні налічує близько 200 документів. Між тим при її формуванні порушуються принципи системності та комплексності – положення окремих законодавчих актів не узгодженні між собою, фрагментарні, не мають реального методичного забезпечення з точки зору практичної реалізації та відповідної фінансової підтримки держави, не враховують у повному обсязі інвестиційні можливості економічних агентів. Норми, які містяться у спеціальному законодавстві про інноваційну діяльність, є неузгодженими з положеннями бюджетного та податкового законодавства, що надає їм суто декларативного характеру та негативно впливає на динаміку інноваційної діяльності в країні. Таким чином, на

практиці державне економічне стимулювання в Україні сьогодні не лише майже не сприяє розвитку інновацій, а ще й активізує інституціональні джерела перешкод до інноваційної діяльності, що стримують розвиток інституту ризикових інвестицій, інституту науково-технічних розробок, інституту малих інноваційних фірм, інституту створення, впровадження та застосування технологій, інституту трансферу технологій, інституту партнерства та кооперації, інституту ринку праці науково-технічних працівників.

Виходячи з вище висловленого вважаємо, що реформування системи державного економічного стимулювання інноваційної діяльності в Україні повинно відбуватися з дотримання наступних умов:

- законодавчі акти, які встановлюють формальні правила побудови та функціонування системи державного економічного стимулювання інноваційної діяльності повинні містити норми, що спрямовані на збереження цілісності інституціонального забезпечення інноваційної діяльності та розвиток спеціальних інститутів даної сфери; урахування та узгодження приватних інтересів економічних агентів в рамках обраних пріоритетів науково-технічного та інноваційного розвитку держави та їх ефективну взаємодію в якості елементів колективної системи створення, впровадження та використання отриманих результатів;

- з метою усунення суперечностей між нормами фінансового та спеціального інноваційного законодавства та створення реальних умов застосування передбачених у ньому пільг та преференцій внести відповідні зміни у бюджетне та податкове законодавство;

- механізм державного економічного стимулювання розвитку науки і техніки повинен бути органічно вбудованим в систему ринкових відносин і реалізовуватися на основі скоординованого застосування комплексу податкових, амортизаційних і кредитних регуляторів, які сприяють формуванню, динамічному та узгодженому розвитку системи спеціальних інститутів сфери інноваційної діяльності та забезпечують її піднесення. Заохочувальні податкові і амортизаційні пільги повинні носити суто цільовий характер, бути закріпленими законодавчо і діяти автоматично. Пільгові позики спеціалізованих фінансових структур і надання преференцій комерційним банкам, що кредитують довгострокові інноваційні проекти, треба підпорядкувати перш за все цілям перерозподілу інвестиційних ресурсів на користь пріоритетних галузей економіки і окремих державних програм підтримки науково-технічної діяльності, модернізації й оновлення

виробництва. Стимулювання науково-технічних процесів повинно носити динамічний і відкритий характер;

- позитивний вплив системи держаного економічного стимулювання сфери інноваційної діяльності необхідно спрямувати в першу чергу на зростання інтелектуального та технологічного потенціалу країни, забезпечення збільшення числа учасників галузі інновацій за рахунок залучення нових інституційних суб'єктів, сприяння збалансованості інтересів учасників при створенні партнерств у даній сфері, забезпечення повноцінного попиту на інновації з боку більшості господарюючих суб'єктів, формування механізмів створення системи венчурного фінансування інноваційних проєктів, розвиток мережі трансферу технологій та її включення в транснаціональну систему інноваційних центрів.

Виходячи з вище викладеного матеріалу, робимо наступний висновок: можливість функціонування в рамках найсприятливішого податкового клімату, отримання права першочергового доступу до обмежених економічних ресурсів, пільгових довгострокових кредитів і т. і. відносять до дубльованих конкурентних переваг, які гарантуються державою суб'єктам економіки, що акумулюють і використовують ресурси у сфері пріоритетних напрямів інноваційної діяльності. Перспективи отримання певних пільг і преференцій на протязі визначеного періоду часу при дотриманні запропонованих державою умов, сприяють формуванню у інституційних суб'єктів позитивних очікувань стосовно можливості подальшого завоювання і нарощування конкурентних переваг високого рангу, тобто створення ряду внутрішніх вигод за рахунок інвестування в інновації, розвитку матеріально-технічної бази на основі нової техніки та передових технологій, впровадження продуктивних інновацій, оновлення і розширення асортименту товарів та послуг, формування висококваліфікованого персоналу організації, здійснення діяльності, що сприяє розвитку організацій інноваційної інфраструктури тощо, і як наслідок, маємо поступове і постійне відтворення сприятливих умов інституціонального забезпечення інноваційної діяльності та розвитку спеціальних інститутів даної сфери. Остаточне розв'язання зазначеної проблеми вимагає вирішення задачі формування конкретного переліку системи економічних пільг та преференцій, що спрямовані на поживлення інноваційної діяльності державою, чому і будуть присвячені подальші дослідження.

Список літератури: 1. Бляхман Л.С. Экономика, организация управления, планирование научно-технического прогресса – М: Высшая школа, 1991. – 228 с.; 2. Гаман М. В. Державне регулювання інноваційного розвитку України: Монографія. – К.: Вид-во НАДУ,

2005. – 338 с.; 3. *Матросова Л. Н.* Формирование организационно – экономического механизма управления инновационными процессами в промышленности: Монография.- Луганск: изд-во ВУГК, 2000. – 462 с.; 4. *Самоволева С.А.* Налоговое законодательство как элемент институциональной поддержки национальной инновационной системы [текст]/ О.Г. Голиченко, С.А. Самоволева // Экономическая наука современной России -2008 - №3 (42) - с. 66-80; 5. *Сунмола Р. О.* Государственное регулирование и внутрипроизводственное стимулирование технического обновления предприятий в условиях перехода к рыночной экономике : Автореф. дис. к.э.н. 08.02.03. / ХГУ – Х., 1996.- 19с.; 6. *Потеенко А. Г.* Совершенствование институционального регулирования инвестиционно-инновационных процессов. Саратов: СГСЭУ, 2010 г. с. 47.

Надійшла до редакції 01.04.2012р.

УДК 330.341.1

Ю.С. БАТАШЕВА, аспирант, Одесский национальный политехнический университет

СТРАТЕГИЯ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ КАК ОСНОВА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

У статті представлено обґрунтування можливості забезпечення економічної безпеки підприємства на основі реалізації інноваційної стратегії розвитку. Визначений напрям подальшого дослідження в області управління інноваційними стратегіями розвитку промислових підприємств.

В статье представлено обоснование возможности обеспечения экономической безопасности предприятия на основе реализации инновационной стратегии развития. Определено направление дальнейшего исследования в области управления инновационными стратегиями развития промышленных предприятий.

The article presents substantiation of possibility of economic security ensuring on basis of implementation of innovative development strategy. The study sets the direction for the further research in the field of management of innovative development strategies of industrial enterprises.

Ключевые слова: экономическая безопасность, этапы развития, конкурентные стратегии, технологическое развитие, стратегии инновационного развития

Вступление. На современном этапе развития общества конкурентная борьба между субъектами хозяйствования инициирует создание инноваций, внедрение их в жизнь, тем самым порождая очередной виток конкурентной